

25 maja 2020 r. w amerykańskim mieście Minneapolis podczas działań funkcjonariuszy doszło do śmierci 46-letniego George'a Floyda. Prawie dziesięciominutowe nagranie obrazujące trzymanie go poprzez dociskanie kolanami do ziemi przez policjanta widział cały świat. Gdzie popełniono błąd?

a stałego angażu nie uzyskał z uwagi na pojawiające się skargi na jego pracę⁴. Od tamtego czasu pracuje on jako prywatny konsultant, wydawał opinie w wielu głośnych sprawach, a jego opinie często są kontrowersyjne i odmienne od opinii ekspertów działających na zlecenie władz⁵.

Jak zginął George Floyd?

Wyraźnie można było zaobserwować moment, w którym zatrzymany przestaje wykazywać oznaki życia. W sprawie przeprowadzono dwie sekcje zwłok.

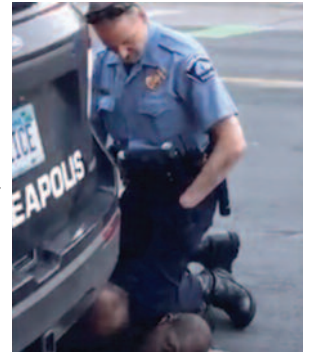
OPINIA PATOLOGÓW

Protokół pierwszej, przeprowadzonej na zlecenie władz, został opublikowany w całości i wskazuje, że przyczyną zgonu było „zatrzymanie krążenia i oddechu jako powikłanie interwencji policyjnej, unieruchomienia i ucisku szyi”. W tym protokole sekcyjnym odnotowano również występowanie poważnych zmian chorobowych układu krążenia (zaawansowanej miażdżycy naczyń krwionośnych i zmian serca spowodowanych nadciśnieniem) oraz obecność we krwi licznych substancji psychoaktywnych (metamfetaminy, fentanyl, kannabinoidów i ich pochodnych). Sekcja nie wykazała natomiast żadnych zmian pourazowych w obrębie szyi

ani też wybroczyn krwawych pojawiających się często w przypadku uduszeń przez ucisk na narządy szyi¹.

Druga sekcja została przeprowadzona na zlecenie prawników rodziny Floyda przez niezależnego biegłego – dr. Michaela Badena. Jej protokół nie jest dostępny, ale w wystąpieniach medialnych dr Baden podał, że przyczyną zgonu według niego było „uduszenie spowodowane uciskiem na szyję i plecy, co odcięło dopływ krwi do mózgu”, natomiast co do stwierdzonych zmian chorobowych i substancji psychoaktywnych uważa on, że nie miały one żadnego znaczenia^{2,3}. Warto wspomnieć, że dr Baden jest w USA od wielu lat gwiazdą medialną, celebrytą, występującą często w telewizji i komentującą bieżące wydarzenia. Jest on przedstawiany jako były naczelny lekarz sądowy Nowego Jorku, choć już rzadziej dodaje się, że był powołany na to stanowisko w 1978 r. jedynie na roczny okres próbny,

Interwencja podczas której zginął George Floyd⁷

PYTANIA I WĄTPLIWOŚCI

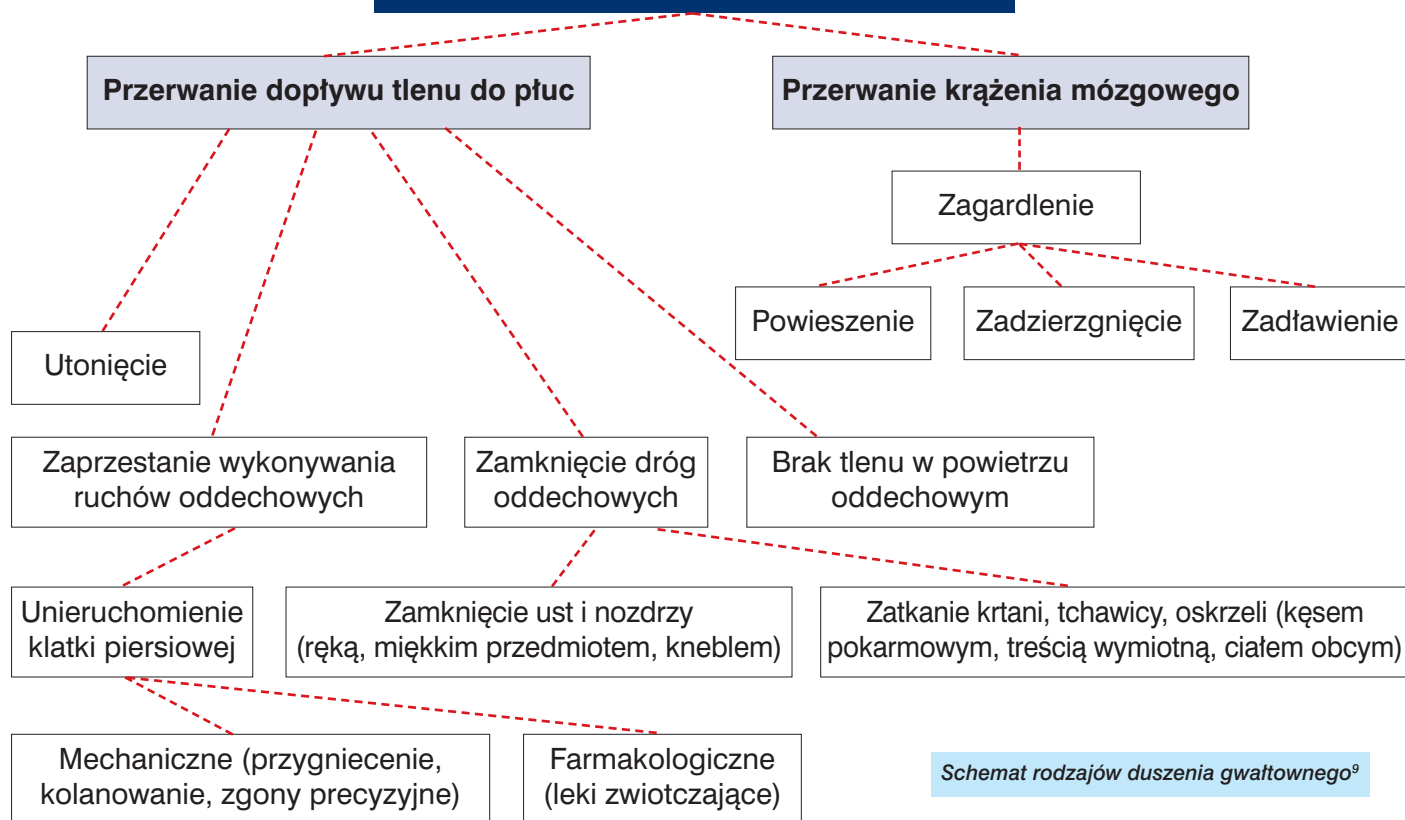
Pomijając niezadowolone i protesty społeczne wielu przedstawicieli służb mundurowych, zaczęto się zastanawiać, czy interweniują właściwie, czyli skutecznie i bezpiecznie. Zaczęto wątpić w zasadność powszechnie stosowanej techniki unieruchomienia osoby leżącej na brzuchu poprzez dociskanie jej kolanami do podłoża, która była i jest stosowana przez policję na całym świecie. W przestrzeni medialnej krąży informacja, że w ten sposób George Floyd został uduszony. Należy jednak pewne fakty usystematyzować, ponieważ wśród większej części społeczeństwa przeważa przekonanie, że uduszenie musi się zawsze wiązać z uciskiem szyi lub zasłonięciem/zatkanie dróg oddechowych. Pytanie: czy w przypadku interwencji z Minneapolis tak właśnie było? Czy nacisk na szyję doprowadził do śmierci George'a Floyda?

Aby wyjaśnić przyczynę śmierci Floyda, należy odnieść się do wiedzy z zakresu medycyny sądowej i anatomii człowieka. Najnowszy podręcznik z medycyny sądowej wskazuje, że: „Duszenie od strony sądowo-lekarskiej można najogólniej zdefiniować jako działanie z zewnątrz organizmu prowadzące w efekcie do niedotlenienia mózgu. Niedotlenienie mózgu trwające wystarczająco długo może doprowadzić do śmierci. Medycyna sądowa zajmuje się uduszeniem gwałtownym, czyli nienaturalnym – w przeciwieństwie do niedotlenienia mózgu z przyczyn naturalnych lub chorobowych, które jest sztywnym momentem każdego umierania”⁸.

Kontrola osoby w leżeniu przodem⁶

RODZAJE DUSZENIA GWAŁTOWNEGO

Schemat rodzajów duszenia gwałtowego⁹

Na nagraniu ze zdarzenia widać, jak funkcjonariusz dociska kolanami Floyda do ziemi. Jedno kolano policjanta spoczywa na szyi obezwładnianego, a drugie na plecach. W mediach dość mocno jest akcentowany fakt, jakoby ucisk szyi miał być główną przyczyną zgonu. Aby doszło do uduszenia w taki sposób, muszą być uciskane narządy szyi, przez które przechodzi powietrze do płuc, czyli krtań lub tchawica, lub naczynia transportujące krew do i z mózgu. Krtań i tchawica są zbudowane z chrząstek, więc są wrażliwe na ucisk¹⁰. Jednak ich położenie z przodu szyi powoduje, że nie można ich uszkodzić w sytuacji, gdy człowiek leży na brzuchu, a nacisk przykładany jest z góry. Poza tym, jeżeli taki mechanizm miałby tu mieć miejsce, to podczas sekcji stwierdzono by zmiany pourazowe w obrębie szyi, a takich nie było. Dodatkowo przy takim mechanizmie Floyd nie mógłby mówić w trakcie ucisku lub jego głos byłby mocno zniekształcony, czego nie widać i nie słychać na nagraniach z interwencji. Zatem taki mechanizm można wykluczyć.

Jeżeli ucisk na naczynia szyjne ma doprowadzić do uduszenia, to musi być obustronny, tj. działający zarówno po stronie lewej, jak i prawej szyi. W przeciwnym wypadku jego skuteczność będzie niewielka. Patrząc na nagrania z feralnej interwencji, należy stwierdzić, że takiego obustronnego ucisku nie widać. Poza tym w takich oko-

licznościach przy ucisku i zamknięciu żył szyjnych dochodzi do wzrostu ciśnienia i powstają wybroczyny krwawe. Takich zaś podczas sekcji nie stwierdzono. Natomiast przy ucisku tętnic szyjnych do utraty świadomości dochodzi już po kilkunastu sekundach, a tutaj Floyd przez wiele minut był całkowicie przytomny. Stąd taką wersję wydarzeń również można wykluczyć.

CZEMU ZGINĄŁ?

Przyczyną śmierci George'a Floyda było uduszenie gwałtowe poprzez uniemożliwienie wykonywania ruchów oddechowych spowodowane uciskiem na tułów. Warunkiem niezbędnym do oddychania jest dostarczenie powietrza atmosferycznego do pęcherzyków płucnych. Aby tak się stało, klatka piersiowa musi wykonywać ruchy ssąco-tłoczące, za co odpowiedzialne są głównie przepona i mięśnie międzyżebrowe, a przy zwiększonym zapotrzebowaniu na wentylację również inne mięśnie.¹¹ Aby ten mechanizm działał, człowiek musi mieć możliwość swobodnych ruchów tułowia. Jeżeli tułów jest przyciśnięty kolanami, to mechanizm ten staje się niewydolny. Żeby zobrazować, jak dochodzi do śmierci, można posłużyć się przykładem polującego pytona. Wąż owija się wokół tułowia ofiary, a następnie zaciska się w taki sposób, aż ta nie będzie mogła nabrać powietrza, co doprowadza do jej śmierci. Takie duszenie trwa przez dłuższy, kilkuminutowy okres,

podczas którego ofiara zachowuje przytomność, próbuje walczyć, a dopiero przedłużające się niedotlenienie doprowadza do zatrzymania akcji serca i oddechu, a dalej do śmierci. Na nagraniu z feralnej interwencji widać, jak policjant przez kilka minut dociska zatrzymanego do ziemi, który mówi, że nie może oddychać. Widać, jak coraz trudniej jest mu nabierać powietrze. Efekt nacisku na plecy jest spotęgowany faktem, że Floyd ma założone kajdanki na ręce trzymane z tyłu. Był on mężczyzną o silnej budowie ciała (193 cm, 101 kg) i dlatego w sytuacji, gdy miał odwiedzione i skrępowane ręce z tyłu, jego klatka piersiowa już tylko z tego powodu nie miała pełnej ruchomości oddechowej. Dodatkowo eksperci analizujący ten przypadek będą musieli wziąć pod uwagę kwestie schorzeń samoistnych występujących u Floyda oraz zażyte przez niego substancje psychoaktywne, z których część mogła powodować depresję oddechową. Obie te kwestie na pewno nie pomogły mu podczas feralnej interwencji.

Innym, bardzo jaskrawym przykładem śmierci poprzez uniemożliwienie ruchów oddechowych była tragedia, która wydarzyła się podczas meczu piłkarskiego 15 kwietnia 1989 r. na stadionie Hillsborough w Sheffield. Z powodu błędnych decyzji osób odpowiedzialnych za bezpieczeństwo tysiące kibiców znalazło się we wnętrzu tunelu prowadzącego do dwóch sektorów na trybunie

stadionu. Zbyt mała przepustowość ciągu komunikacyjnego w połączeniu z siłą napierającego tłumu doprowadziły do wytworzenia ogromnego ścisku. W ciągu kilkunastu minut zginęło 96 osób w znacznej części na stojąco z powodu uduszenia¹².

POLSKIE REALIA

Śledztwo przeciwko policjantom z Minneapolis trwa i na pewno zostaną wnikliwie zbadane wszelkie okoliczności i zgodność działania z amerykańskim systemem prawnym. Naszych policjantów na pewno bardziej ciekawi, czy George Floyd dzisiaj by żył, gdyby funkcjonariusz zadziałał zgodnie z polskimi przepisami? Warto dokonać więc uproszczonej analizy fragmentu opisywanej interwencji policyjnej w odniesieniu do ustawy z 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Na nagraniu widać, jak George Floyd, mając już założone kajdanki na ręce trzymane z tyłu, stawia opór, gdy policjanci próbują posadzić go na tylnej kanapie radiowozu. W konsekwencji został on położony na brzuchu obok samochodu. W uzasadnionych okolicznościach policjant ma prawo użyć jednocześnie więcej niż jednego środka przymusu bezpośredniego, oczywiście z zachowaniem ustawowych zasad ich stosowania.¹³ Wynika z tego, że dopuszczalne jest użycie zarówno siły fizycznej, jak i kajdanek. Jednak od ich użycia należy odstąpić, gdy cel ich użycia został osiągnięty¹⁴. George Floyd leżał na ziemi, miał założone kajdanki na ręce trzymane z tyłu, nie było więc konieczności stosowania takiego natężenia siły dociskającej go do podłoża. Innymi słowy, nacisk ten powinien zostać całkowicie zdjęty lub dopasowany do ewentualnego zachowania zatrzymanego. Wspomnieć należy, że zatrzymany leżał na jezdni, gdzie ciągle odbywał się ruch uliczny, dlatego wzmoczona kontrola była uzasadniona. Zastanawiające jest jednak, dlaczego policjant nie posadził Floyda na ziemi, opierając go plecami o samochód? Takie rozwiązanie byłoby skuteczne, bezpieczne i zarazem wygodniejsze dla interweniującego policjanta. Tak się jednak nie stało i na nagraniu widać wyraźnie, że policjant cały czas przez kilka minut z maksymalną siłą dociska leżącego Floyda do ziemi.

Podsumowując – gdyby policjant postępował zgodnie z naszymi regulacjami, to George Floyd najprawdopodobniej by żył. Polskie przepisy jasno stanowią, że środków przymusu bezpośredniego używa się w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę¹⁵, z zachowaniem szczególnej ostrożności, uwzględniając ich właściwości, które mogą stanowić zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego¹⁶. Jednak, aby móc stosować się do tych zasad, potrzebna jest odpowiednia wiedza i poziom umiejętności. Braki w wyszkoleniu niejednokrotnie powodują, że policjanci mogą wyrządzić komuś krzywdę w sposób niezamierzony. Aby podczas procesu obezwładniania była zachowana równowaga między skutecznością a bezpieczeństwem, policjant musi mieć praktyczną wiedzę z zakresu podstaw anatomii i fizjologii. Funkcjonariusz musi umieć obserwować zachowanie osoby obezwładnianej, reakcje jego organizmu i odczytywać te sygnały w taki sposób, aby działać najwłaściwiej w określonej sytuacji. Kluczowe mogą być na przykład takie czynniki, jak: stan pobudzenia obezwładnianego, jaką ma on możliwą ruchomość w stawach, jakie występuje u niego napięcie mięśniowe, w jaki sposób oddycha lub czy nie oddycha. Recepta na dobrze wyszkolonego policjanta jest jedna: ciągle doskonalenie począwszy od szkolenia zawodowego podstawowego, przez kursy specjalistyczne, na doskonaleniu lokalnym kończąc¹⁷. Nie może być jednak tak, że zajęcia doskonalące o charakterze praktycznym zamieniane są na teoretyczne, ponieważ jest wtedy mniejsze ryzyko, że policjant odniesie kontuzję podczas takich zajęć.

Innym zauważalnym problemem podczas działań policji jest niekiedy brak planu. Ma to miejsce zwłaszcza podczas interweniowania

wobec osób z zaburzeniami psychicznymi. Zaburzenia psychiczne mogą mieć podłoże zażywania narkotyków lub środków psychoaktywnych (tak również było w sytuacji George'a Floyda)¹⁸. Funkcjonariusze po obezwładnieniu osoby stwierdzają, że ona wcale się nie uspokaja, więc leżą na niej bez pomysłu, co dalej, a jest to prosta droga do uniemożliwienia jej wykonywania ruchów oddechowych. Istnieje możliwość, że George Floyd zginął pośrednio dlatego, bo policjant nie wiedział, co w takiej sytuacji dalej zrobić.

W przypadku śmierci George'a Floyda kluczowy nie był wcale ucisk szyi, jak sugerują media. Było nią natomiast długotrwałe naciskanie na tułów mężczyzny, który miał założone kajdanki na ręce trzymane z tyłu, uniemożliwiające w ten sposób wykonywanie właściwych ruchów oddechowych. Żle wyciągnięte wnioski z tego tragicznego zdarzenia mogą spowodować przekonanie, że bezpieczne jest przyniżanie obezwładnianego do ziemi, byle nie dotykać jego szyi. Budujące jest to, że polskie procedury wynikające z przepisów prawa nie pozwoliłyby na śmierć George'a Floyda, lecz żeby były one sprawne, funkcjonariusze muszą ciągle się szkolić. ■

nadkom. DAMIAN BARTNICKI, Szkoła Policji w Słupsku
konsultacja naukowa: prof. dr hab. n. med. Jarosław Berent

¹ Andrew M. Baker, *Autopsy Report: George Floyd aka Floyd Perry*, Hennepin County Medical Examiner's Office, 1 czerwca 2020 [dostęp: 30 czerwca 2020], <https://www.hennepin.us/-/media/hennepinus/residents/public-safety/documents/Autopsy_2020-3700_Floyd.pdf>.

² Amir Vera, *Independent autopsy and Minnesota officials say George Floyd's death was homicide*, „CNN”, 2 czerwca 2020 [dostęp: 30 czerwca 2020], <<https://edition.cnn.com/2020/06/01/us/george-floyd-independent-autopsy/index.html>>.

³ Josie Ensor, *Independent autopsy reveals George Floyd died from 'asphyxiation' as lawyers call for first-degree murder charges*, „The Telegraph”, 1 czerwca 2020 [dostęp: 30 czerwca 2020],

<<https://www.telegraph.co.uk/news/2020/06/01/independent-autopsy-reveals-george-floyd-died-asphyxiation-lawyers/>>.

⁴ Richard Severo, *Koch Removes Baden as the City's Medical Examiner*, „The New York Times”, 1 sierpnia 1979 [dostęp: 05 lipca 2020],

<<https://www.nytimes.com/1979/08/01/archives/koch-removes-baden-as-the-citys-medical-examiner-koch-referring-to.html>>.

⁵ Michael Baden, Wikipedia, The Free Encyclopedia [dostęp: 05.07.2020]

<https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Baden>

⁶ D. Bartnicki, *Stosowanie siły fizycznej jako środka przymusu bezpośredniego. Część II. Obezwładnianie agresywnej osoby poprzez sprowadzenie do parteru*, Słupsk 2014, s. 35.

⁷ Tim Sullivan, Amy Forliti, *Minneapolis cop who knelt on handcuffed black man arrested*, „Fox 17 Nashville”, 29 maja 2020 [dostęp: 30 czerwca 2020],

<<https://fox17.com/news/local/minneapolis-cop-who-knelt-on-handcuffed-black-man-arrested>>.

⁸ G. Teresiński (red.), *Medycyna sądowa. Tom I. Tanatologia i traumatologia sądowa*. Warszawa 2019, s. 823.

⁹ Tamże, s. 823.

¹⁰ A. Michajlik, W. Ramotowski, *Anatomia i fizjologia człowieka*, Wyd. V, Warszawa 2003, s. 254-261.

¹¹ Tamże, s. 268-275.

¹² Taylor Report. (1990). *The Hillsborough Stadium Disaster: 15 April 1989: Inquiry by the Rt Hon Lord Justice Taylor: Final Report: Presented to Parliament by the Secretary of State for the Home Department by command of Her Majesty*, January 1990. London: HM Stationery Office.

¹³ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (tekst jednolity: Dz.U. 2019 poz. 2418), art. 8.

¹⁴ Tamże, art. 7 ust. 2.

¹⁵ Tamże, art. 7 ust. 1.

¹⁶ Tamże, art. 7 ust. 3.

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 czerwca 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków odbywania szkoleń zawodowych oraz doskonalenia zawodowego w Policji (Dz.U. 2007 nr 126 poz. 877 z późn. zm.).

¹⁸ A. Hanak, A. Niezabitowska, *Charakterystyka wybranych zaburzeń psychicznych*, [w:] J. Gil (red.), *Interwencje wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolujących swoich zachowań z innych przyczyn. Teoretyczno-praktyczny poradnik*, Słupsk 2018, s. 34-41.

¹⁹ A. Smeđra, J. Berent, D. Bartnicki, *Excited delirium*, [w:] J. Gil (red.), *Interwencje wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolujących swoich zachowań z innych przyczyn. Teoretyczno-praktyczny poradnik*, Słupsk 2018, s. 73-79.